

2025

LOGIC AND PHILOSOPHY
(Theory)

Full Marks : 100

Pass Marks : 30

Time : Three hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions.*

Q. No. 1 carries 1 mark each..... $1 \times 12 = 12$

Q. Nos. 2 – 13 carry 2 marks each..... $2 \times 12 = 24$

Q. Nos. 14 – 23 carry 4 marks each $4 \times 10 = 40$

Q. Nos. 24 – 27 carry 6 marks each $6 \times 4 = 24$

Total = 100

1. Give very short answers : (any twelve)

1×12=12.

অতি চমু উত্তৰ দিয়া : (যিকোনো বাৰটোৰ)

অতি সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও : (যে-কোনো বাৰোটোৰ)

জীৱোদ সুন্দ' ফিননাথ হো : (জাযখিৰজাযা মোনব্রৈনি)

(a) What is the ideal of Logic?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কি?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কী?

জুক্তি বিগিয়াননি আদ'স'আ মা?

(b) 'The conclusion of unscientific induction is certain' — Is it true?

অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এইটো সত্য নে?

'অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এটা কি সত্যি?

'বিগিয়াননি নস্তি দাজাবথাই থিরাংথাই থিখালামনায়া রোখা' — বেয়ো থাৰ না?

(c) Does Analogy depend on the Law of Causation?

সাদৃশ্যমূলক অনুমানে কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে নে?

সাদৃশ্যমূলক অনুমান কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ উপৰে নিৰ্ভৰ কৰে কি?

মহৰসেআ জাথাইয়াৰি খান্থিনি সায়াব সোনাৰো না?

(d) 'The ground of Induction is the result of induction' — Who made this statement?

'আগমনৰ ভিত্তিয়েই আগমনৰ ফল' — কথাষাৰ কোনে কৈছিল?

'আগমনৰ ভিত্তিই আগমনৰ ফল' — এই উক্তিটি কে কৰেছিলেন?

'দাজাবথাইনি বিথায়ানো দাজাবথাইনি ফিথাই' — বে বুংথিখৌ সোৱ বুংদোঁমোন?

(e) Are non-voluntary actions regarded as objects of moral judgement?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহক নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হয় নে?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহকে কি নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাবে গ্ৰহণ কৰা হয়?

গাব গোসো জাযি মাবনাথ হাৰাফোৱখৌ আখলনি সোমোন্দৈ বিসোৱনি মাৱবিথাংখি খালামনাথ জাযো নামা?

(f) Name the theory which states that the external world can be directly known.

বাহ্য জগতখন প্ৰত্যক্ষভাৱে জানিব পৰা যায় বুলি প্ৰকাশ কৰা মতবাদটোৰ নাম লিখা।

বাহ্যিক জগতকে প্ৰত্যক্ষভাৱে জানতে পাৰা যায় বুলি প্ৰকাশিত মতবাদটিৰ নাম লেখা।

ৰাযজো মুলুগখৌ থোঁজোঁই মিথিনো মোনো হোননা ফোৱমাযনাথ বুংফোৱথিনি মুং লিৱ।

(g) 'Electricity is a fluid' — What type of hypothesis is this?

'বিদ্যুৎ একজাতীয় তৰল পদাৰ্থ' — এইটো কেনেধৰণৰ প্ৰকল্প?

'বিদ্যুৎ একটি তরল পদাৰ্থ' — এটি কী ধৰণৰ প্ৰকল্প?

'মোব্লিৰআ জাথোসে লাৱলাৱ মুৱা' — বেয়ো মা ৰোখোমনি সান মোনদাংথি?

(h) What, according to Indian Philosophy, is the Supreme and Ultimate end of human life?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱ জীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কি?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱজীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কী?

ভাৰতীয় সান্থ্যৈ আদিত্যৈ সুবুং জিউনি জৌসিন আৰু জোবথা থাংখিজানায়া মা?

(i) 'Primary qualities are the necessary properties of an object' — Is it true?

‘মূখ্য গুণবোৰ বস্তুৰ অনিবাৰ্য ধৰ্ম’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘প্ৰাথমিক গুণাবলী হ'ল একোটি বস্তুৰ প্ৰয়োজনীয় বৈশিষ্ট্য’ — কথাটি কি সত্য?

‘গুদি গুনফোৰা বেঁসাৰনি গোনাংথার ধোৰোম’ — আশ্ৰায়া থাৰ না?

(j) What does the external aspect of Religion refer to?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিশটোৱে কি বুজায়?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিকটি কী বোঝায়?

ধোৰোমনি আয়জোআৰি দিগআ মা ফোৰমাযো?

(k) 'Ethics is a positive science' — Is it true?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাটি কি সত্য?

‘ব্রোসোন বিগিয়ানা মিথিংগায়াৰি বিগিয়ান’ — আশ্ৰায়া থাৰ না?

(l) On which canon of elimination is the Method of Agreement established?

অপসৰণৰ কোনটো সূত্ৰৰ ওপৰত অৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

অপসাৰণৰ কোন সূত্ৰটিৰ উপৰে অৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

এংগাৰনায়নি মাৰে খান্থিনি সায়াব গোৰোবথা আদৰআ গায়সনজাদোঁ?

(m) What is the third stage of hypothesis?

প্ৰকল্পৰ তৃতীয় স্তৰটো কি?

প্ৰকল্পৰ তৃতীয় স্তৰটি কী?

সান মোনদাংখিনি থামথি থাংখোআ মা?

(n) Does the Method of Difference yield a certain conclusion?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগে এটা নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দিয়ে নে?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগ কি একোটি নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দেয়?

ফাৰাংথি আদৰনি আহায়ায়া মোনসে থিখালামনায থিরাংথাই হোয়ো না?

2. What do you mean by 'Induction proper'?

2

‘প্ৰকৃত আগমন’ বুলিলে কি বুজায়?

‘প্ৰকৃত আগমন’ বলতে কী বোঝায়?

‘দাজাৰথাই আৰজাথাব বুজোব্লা মা বুজিযো?

Or / নাইবা / অথবা / এৱা

Why is the conclusion of Scientific Induction certain? 2

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত কিয় নিশ্চিত?

বৈজ্ঞানিক আগমনেৰ সিদ্ধান্ত কেন নিশ্চিত?

‘বিগিয়ানারি আরজাথাবনি’ थिरांथाइया मानो थि खलामनाय?

3. Give an example of ‘Plurality of Causes’. 2

‘নানা কাৰণবাদ’ৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

‘নানা কাৰণবাদ’-এৰ এটি উদাহৰণ দাও।

‘जाहोनफोरनि गोबां अनजिमा’नि मोनसे बिदिन्थि हो।

Or / নাইবা / অথবা / এৱা

Give an example of positive condition. 2

সদৰ্থক উপকৰণৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

সদৰ্থক উপকৰণেৰ এটি উদাহৰণ দাও।

मोजां थासारिनि मोनसे बिदिन्थि हो।

4. Mention any two characteristics of experiment. 2

পৰীক্ষণৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

পৰীক্ষাৰ যে-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

आनजाद नायनायनि जायखिजाया मोननै आखुथाइ लिर।

5. Give a concrete example of the Method of Residues. 2

পৰিশেষ পদ্ধতিৰ এটা বাস্তৱ উদাহৰণ দিয়া।

অবশিষ্টাংশ পদ্ধতিৰ একটি বাস্তব উদাহৰণ দাও।

आद्रा थालानाय आदेबनि मोनसें मोगथाडारि बिदिन्थि हो।

6. Why is the Idealism of Leibnitz called Pluralistic Idealism? 2

লাইবনিজৰ ভাববাদক কিয় বহুত্ববাদী ভাববাদ বুলি কোৱা হয়?

লিভনিজ-এৰ ভাববাদকে বহুত্ববাদী ভাববাদ কেন বলা হয়?

लाइबनिजनि आद'र्शबादखत्रौ मानो 'बांख्रान्थिआरि आद'र्शबाद' होनना बुंनाय जायो?

Or / নাইবা / অথবা / এৱা

Write any two characteristics of Objective Idealism. 2

বস্তুগত ভাববাদৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

বস্তুগত ভাববাদেৰ যে-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

मुवायारि आद'र्शबादनि जायखिजाया मोननै आखुथाइ लिर।

7. What do you mean by ‘moral obligation’? 2

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বুলিলে কি বুজা?

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বলতে की बोरो?

‘आख्रल सोमोन्दै मावथारनो गोनां’ बुझेल्ला मा बुजियो?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What is Voluntary action ?

2

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাক বোলে?

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাকে বলে?

গাব গোসো জানা মাখনায় হাবা মাখৌ বুজে?

8. Write *two* characteristics of Naive Realism.

2

সবল বাস্তববাদের দুটা বৈশিষ্ট্য লিখ।

সরল বাস্তববাদের দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

গোরলৈ মোগথাং খান্থিনি মোননৈ আখুথাই লির।

9. Mention *any two* conditions of a valid hypothesis.

2

বৈধ প্রকল্পৰ যিকোনো দুটা চৰ্ত উল্লেখ কৰা।

একটি বৈধ প্রকল্পের যে-কোনো দুটি শর্ত উল্লেখ করো।

জুক্তি গোনাং সান মোনদাংথিনি জায়খিজায়া মোননৈ সর্থফোর মখ'।

10. Who is regarded as the Father of Modern Philosophy? What is his famous saying?

1+1=2

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বুলি কাক অভিহিত করা হয়? তেওঁৰ বিখ্যাত উক্তিটো কি?

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বলে কাকে অভিহিত করা হয়? তাঁর বিখ্যাত উক্তিটি কী?

গোদান মুগানি সান্থৌনি বিফামহর হোননা সোরখৌ গনায়নায় জায়ো? বিনি মুদাংখা বুথিনায়া মা?

11. What is Secondary Quality? Give an example.

1+1=2

গৌণ গুণ কাক বোলে? এটা উদাহরণ দিয়া।

গৌণ গুণ কাকে বলে? একটি উদাহরণ দাও।

গেজেরারি গুন মাখৌ বুজে? মোনসে বিদিনি হো?

12. Define Hypothesis.

2

প্রকল্পৰ সংজ্ঞা দিয়া।

প্রকল্পের সংজ্ঞা দাও।

সান মোনদাংথিনি বুংফুরলু হো।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Give an example of Hypothesis concerning collection.

2

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পৰ এটি উদাহরণ দিয়া।

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পের একটি উদাহরণ দাও।

থাসারি সাজায়নায় সোমোন্দৌনি সান মোনদাংথিনি মোনসে বিদিনি হো।

13. Give a concrete example of Method of Agreement and Difference.

2

মিশ্র অম্বয়ী-ব্যতিরেকী পদ্ধতিৰ এটি বাস্তব উদাহরণ দিয়া।

মিশ্র অম্বয়ী-ব্যতিরেকী পদ্ধতির একটি বাস্তব উদাহরণ দাও।

গোরোবথা আরো ফারাগথি আদবনি মোনসে মোগথাডারি বিদিনি হো।

14. Write *any four* characteristics of Analogy.

4

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যিকোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যে-কোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লেখো।

মহরसेनि जायखिजाया मोनब्रै आखुथाइ लिर।

Or / নাইবা / অথবা / एबा

Define Bad Analogy with an example.

2+2=4

এটা উদাহরণসহ দুঃসাদৃশ্যানুমানৰ সংজ্ঞা দিয়া।

একটি उदाहरणसह असं सद्दृश्यानुमाने संज्ञा दाओ।

मोनसे बिदिन्थिजों गात्रि महरसेनि बुंफुरलु हो।

15. Distinguish between 'Hypothesis concerning agent' and 'Hypothesis concerning law'.

4

‘কর্তা সম্পর্কীয় প্রকল্প’ আৰু ‘নিয়ম সম্পর্কীয় প্রকল্প’ৰ মাজত পার্থক্য নির্ণয় কৰা।

‘প্রতিনিধি সম্পর্কীয় প্রকল্প’ এবং ‘নিয়ম সম্পর্কীয় প্রকল্প’ৰ মধ্যে পার্থক্য निर्णय करो।

थान्दै सोमोन्दोनि सान मोनदांथि आरो आयेन सोमोन्दोनि सान मोनदांथिनि गेजेराव फाराग दिहुन।

16. Write a short note on Non-moral action.

4

অ-নৈতিক ক্রিয়াৰ ওপৰত এটি চমু টোকা লিখা।

অনৈতিক ক্রিয়াৰ উপরে একটি সংক্ষিপ্ত टीका लेखो।

आखल सोमोन्दै नडि हाबानि सायाव सुंद' बेखेवथि लिर।

Or / নাইবা / অথবা / एबा

Is Ethics a practical science ? Explain briefly.

4

নীতিবিজ্ঞান প্রায়োগিক বিজ্ঞান হয় নে? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

নীতিবিজ্ঞান কি প্রায়োগিক বিজ্ঞান? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

बोसोन बिगियाना बाहाय बिगियान नंगौ ना? सुंद'यै बेखेव।

17. State four characteristics of observation.

4

নিৰীক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

নিৰীক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰো।

नोजोर होनयनि मोनब्रै आखुथाइ मख'।

18. 'Esse est percipi' — Explain briefly the statement.

4

‘অস্তিত্ব প্রত্যক্ষ নির্ভর’ — কথাষাৰ চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

‘অস্তিত্ব প্রত্যক্ষ-নির্ভর’ — উক্তিটি সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

‘मुवानि थाथाइथिया मोनदांथिनि सायाव सोनारनाय’ — बाप्रा खोन्दोखौ सुंद'यै बेखेव।

19. Write *any four* definitions of Religion.

4

ধর্মৰ যিকোনো চাৰিটা সংজ্ঞা লিখা।

ধর্মের যে-কোনো চারটি সংজ্ঞা লেখো।

दोहोरोमनि जायखिजाया मोनब्रै बुंफुरलु लिर।

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

'Morality is the source of religion' — Discuss this view. 4

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটো আলোচনা কবা।

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটি আলোচনা করো।

'বোসন খ্রিস্টিয়ানি দোহোরোমনি ফুংখা' — বে বুংখিখ্রৌ সাবরায়।

20. Write any four characteristics of Scientific Realism. 4

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদের যিকোনো চারটি বৈশিষ্ট্য লিখ।

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদের যে-কোনো চারটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

বিজ্ঞানানুসারি মোগখাং খ্রিস্টিয়ানি জায়খিখ্রিজায়া মোনব্রৈ আখুথাই লির।

21. State two advantages and two disadvantages of Method of Agreement. 2+2=4

অনুযায়ী পদ্ধতির দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

অনুযায়ী পদ্ধতির দুটি সুবিধা এবং দুটি অসুবিধা উল্লেখ করো।

গোৱাৰুখা আদৰনি মোননৈ খ্রাবু আরো মোননৈ অসুবিদাখ্রৌ মখ্র'।

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

What is 'practical imperfection' of the Method of Agreement? 4

অনুযায়ী পদ্ধতির 'ব্যবহারিক অপূর্ণতা' কি?

অনুযায়ী পদ্ধতির 'ব্যবহারিক অপূর্ণতা' কী?

গোৱাৰুখা আদৰনি 'বাহায়খিখ্রিয়ারি আবুংখি গৈয়ি'য়া মা?

22. How does Hegel describe the nature of the Absolute? 4

হেগেলে পৰমসত্ত্বাৰ স্বৰূপ কিদৰে ব্যাখ্যা কৰিছে?

হেগেল পৰমসত্ত্বাৰ স্বৰূপ কীভাবে ব্যাখ্যা করেছেন?

হেগেলআ জোৰুখা আদ'ৰ্শবাদনি মহৰুখৌ মাৰৌই বেখুৱদৌ?

23. What is 'Moksa', according to Indian Philosophy? What are the three paths to attain 'Moksa'? 2+2=4

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কি? 'মোক্ষ' লাভৰ তিনিটা পথ বা মাৰ্গ কি কি?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কী? 'মোক্ষ' লাভের তিনটি পথ বা মাৰ্গ কী কী?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কী? 'মোক্ষ' লাভের তিনটি পথ বা মাৰ্গ কী কী?

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

Explain the concept of 'Artha' as Purusartha. 4

পুৰুষাৰ্থ হিচাপে 'অৰ্থ'ৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰা।

পুৰুষাৰ্থ হিচাপে 'অৰ্থ'-এৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰো।

পুৰুষাৰ্থ হিচাপে 'অৰ্থ'নি সানদাংখিখ্রৌ বেখুৱ।

24. Define Scientific Induction and state its characteristics. 1+5=6

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সংজ্ঞা দিয়া আৰু ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

বৈজ্ঞানিক আগমনের সংজ্ঞা দাও এবং এর বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ করো।

বিজ্ঞানানুসারি দাজাৰুখাইনি বুংফুরলু হো আরো বেনি আখুথাইফোরুখৌ মখ্র'।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

What do you mean by Inductive Inference? State the differences between Inductive inference and Deductive inference. 1+5=6

আগমন অনুমান বুলিলে কি বুজা? আগমন অনুমান আৰু নিগমন অনুমানৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

আগমন অনুমান বলতে তুমি কী বোঝো? আগমন অনুমান এবং निगमन अनुमानের মধ্যে পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰো।

দাজাৰথাই অনুমান বুজোলা মা বুজियो? दাজाबथाइ अनुमान आरो दानख'थाइ अनुमाननि गेजेरनि फारागफोरखौ मख'।

25. Define cause. Write the qualitative and quantitative marks of cause. 1+5=6

কাৰণৰ সংজ্ঞা দিয়া। কাৰণৰ গুণগত আৰু পৰিমাণগত লক্ষণবোৰ লিখা।

কাৰণৰ সংজ্ঞা দাও। কাৰণৰ গুণগত এবং পরিমাণগত লক্ষণগুলি লেখো।

जाहोननि बुंफुरलु हो। जाहोननि गुणगोनां आरो अनजिमानि सिन आखुफोरखौ लिर।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Discuss the fallacies of observation. 6

পর্যবেক্ষণৰ দোষসমূহ আলোচনা কৰা।

পর্যবেক্ষণের দোষসমূহ আলোচনা কৰো।

नोजोर होनायनि गोरोनथिफोरखौ सावराय।

26. Explain the nature of Hypothesis with suitable examples. 6

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত প্ৰকল্পৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰা।

উপযুক্ত উদাহৰণেৰ সাহায্যে প্ৰকল্পেৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰো।

आरजाथाव बिदिन्थिनि हेफाजाबाव सान मोनदांथिनि आखुथाइखौ बेखेव।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

What, according to Stebbing, are the different kinds of Hypothesis? Discuss. 6

ষ্টেবিঙৰ মতে প্ৰকল্পৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰবোৰ কি কি? আলোচনা কৰা।

ষ্টেবিঙেৰ মতে প্ৰকল্পেৰ বিভিন্ন ধৰনগুলি কী কী? আলোচনা কৰো।

ष्टेबिडनि बादिब्ला सान-मोन्दांथिनि गुबुन-गुबुन रोखोमफोरा मा मा? सावराय।

27. Explain the Method of Difference with concrete example. 6

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰো।

मोगथाडारि बिदिन्थिजों फारागथि आदबनि बेखेवनाय हो।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Write a note on the Method of Con-comitant variation. 6

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ ওপৰত এটি টোকা লিখা।

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ উপৰে একটি টীকা লেখো।

लोगो सोलायथाइ आदबनि सायाव मोनसे रेबसुं लिर।